

Р. В. Прокопенко
НПУ ім. М. П. Драгоманова

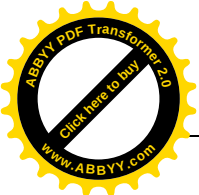
ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНА ФОРТЕПІАННА ПІДГОТОВКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Стаття присвячена з'ясуванню сутності поняття «професійно-педагогічна спрямованість», аналізу специфіки професійно спрямованої фортепіанної підготовки майбутніх вчителів музики, а також визначення значущості та ефективності використання такої підготовки у якості засобу формування інтересу до педагогічної діяльності.

Ключові слова: спрямованість, інтерес, фортепіанна підготовка.

Постановка проблеми. Інтерес до педагогічної діяльності, як один з варіантів професійного, розуміється вченими як вибіркова спрямованість особистості на педагогічну діяльність і ставлення до неї як до цінності. Важливість його формування у майбутніх вчителів музики викликана вимогами професіограми спеціалістів даного профілю. У зв'язку з цим постає необхідність вирішення цього завдання у процесі професійної загалом та фортепіанної зокрема підготовки майбутніх педагогів-музикантів. Ефективним та надійним засобом формування інтересу до педагогічної діяльності, на нашу думку, є професійно-педагогічно спрямована фортепіанна підготовка майбутніх вчителів музики.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження поняття «спрямованість особистості» у працях з психології розпочалися ще декілька десятиліть тому (К. К. Платонов, Є. П. Ільїн). Так, спрямованість розуміється як стрижнева властивість особистості, а також як сукупність або система тих чи інших мотиваційних утворень та явищ. Глибока взаємодія психології та педагогіки зумовила поступову екстраполяцію даної категорії у площину суто педагогічних досліджень, зокрема, досліджень навчально-виховного процесу у вищій школі. Проблематика фортепіанної підготовки майбутніх вчителів музики вже неодноразово була у полі зору багатьох науковців. Було встановлено, що така підготовка має принципово відрізнятися від аналогічної підготовки студентів консерваторій та училищ культури, тобто бути професійно спрямованою. Так, були досліджені питання щодо специфічної виконавської інтерпретації вчителів музики, що має бути спрямована на дитячу аудиторію (І. Ф. Гажим); досліджена важливість і необхідність професіоналізації навчання у класі основного інструменту (М. П. Черниш, В. Є. Ханаєва, Г. М. Падалка).

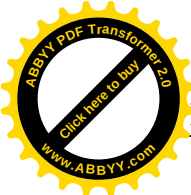

Мета статті – з'ясувати сутність поняття «професійно-педагогічна спрямованість», специфіку професійно спрямованої фортепіанної підготовки майбутніх вчителів музики, а також визначити значущість та ефективність використання такої підготовки як засіб формування інтересу до педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі спрямованість особистості розуміють як її генералізовану, стрижневу властивість. У працях багатьох вчених (К. К. Платонов, А. Г. Ковальов) спрямованість включена у структуру особистості. Є. П. Ільїн розуміє спрямованість як сукупність або систему тих чи інших мотиваційних утворень та явищ. Однак, наголошує вчений, розуміння спрямованості особистості як сукупності або системи мотиваційних утворень є лише однією стороною її сутності. Друга сторона полягає у тому, що ця система визначає скерованість поведінки і діяльності людини, орієнтує її, визначає тенденції поведінки і дій і, зрештою, визначає як саме буде виглядати особистість у соціальному аспекті [3].

Окрім загальної спрямованості особистості у науковій літературі виокремлюють і професійну. Т. Б. Михайлова вважає, що професійну спрямованість варто розуміти як інтегральну динамічну якість особистості, що характеризує домінуючі усвідомлювані відношення даного індивіда до обраної професії, що впливають на підготовку до професійної діяльності та її успішність [4]. Професійна спрямованість характеризується установкою особистості на розвиток якостей, необхідних для успішної праці з обраної професії. З. К. Хуррамов професійну спрямованість витлумачує не лише як підструктуру особистості, її вищий рівень, а й як надбання майбутнім вчителем сукупності певної системи знань та умінь з метою в майбутньому якісного виконання своєї професійної діяльності [5].

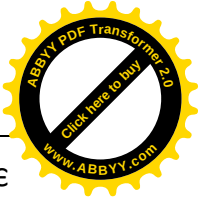
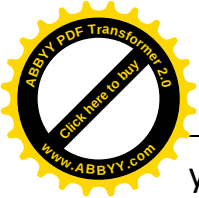
Поняття «професійно-педагогічна спрямованість» є широкою науковою категорією, трактування якої на сьогоднішній день у науковій літературі виходить за межі розуміння її як однієї з характеристик особистості. Одне з найбільш влучних визначень цього поняття, що віддзеркалює усі його грані, можна знайти у працях Л. Г. Арчажникової: «...Професійно-педагогічна спрямованість виступає у двох значеннях: 1) як одна з суттєвих характеристик особистості вчителя, витоки якої лежать у потребово-мотиваційній сфері; 2) як система, сукупність засобів, що забезпечують орієнтацію навчально-виховного процесу на формування готовності до професійної діяльності» [1].

Таким чином, професійно-педагогічна спрямованість покликана зменшити протиріччя, що виникають між сформованими у процесі навчання знаннями, вміннями та навичками при підготовці майбутніх вчителів музики та реальними вимогами професійної діяльності у стінах загальноосвітньої школи. Якщо виходити з того, що професійно-педагогічна спрямованість навчально-виховного процесу при підготовці майбутніх вчителів музики буде сприяти формуванню і поглибленню певних якостей і властивостей особистості та професіоналізації всього процесу навчання, ми можемо розглядати дану категорію і як засіб формування інтересу до педагогічної діяльності.

Професійно спрямована фортепіанна підготовка майбутніх вчителів музики – це така підготовка у класі основного музичного інструменту, що передбачає озброєння студентів не лише виконавськими, а й педагогічними знаннями, уміннями та навичками. Професійно спрямована фортепіанна підготовка, на нашу думку, є надійним та ефективним засобом формування інтересу до педагогічної діяльності майбутніх вчителів музики. Для виявлення особливостей цього процесу варто розглядати інтерес до педагогічної діяльності з точки зору його структури, що складається з 4 компонентів: мотиваційно-вольового, інформаційно-пізнавального, емоційно-оцінного та діяльнісно-комунікативного.

Мотиви вибору і отримання професії вчителя музики не можуть бути конститутовані поза уявленнями абітурієнтів стосовно спеціальності. Одним з найбільш розповсюджених і в той же час хибних уявлень стосовно професії вчителя музики у колах абітурієнтів є переконаність останніх у тому, що така професійна діяльність є свого роду різновидом музично-виконавської. Аби студентам було простіше розібратися з особливостями музично-педагогічної діяльності і, у разі необхідності, скоригувати свої уявлення щодо майбутньої професійної діяльності, навчально-виховний процес у класі фортепіано має бути професійно спрямованим. Саме забезпечення професійно-педагогічної спрямованості фортепіанної підготовки майбутніх вчителів музики буде слугувати вагомим підґрунтям для розуміння студентами того, що, по-перше, музично-педагогічна діяльність є специфічною професійною діяльністю, що поєднує у собі музичне мистецтво та педагогіку і, по-друге, що професія вчителя музики загальноосвітньої школи ні в якому разі не виключає та не применшує значущості здобутих у вищому навчальному закладі навичок гри на фортепіано. Таким чином, викорінення хибних

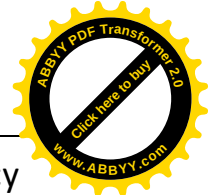
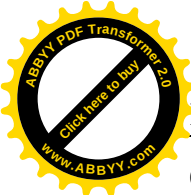
уявленнь студентів-музикантів щодо майбутньої професійної діяльності є можливим і у класі фортепіано шляхом професійно-педагогічної спрямованості навчання, що забезпечить формування у них інтересу саме до музично-педагогічної діяльності.

Одним з проявів інтересу до педагогічної діяльності, що стосується вольової сфери особистості, є бажання професійного зростання. Суттєвим поштовхом для виникнення у майбутніх вчителів музики бажання професійного зростання можуть бути грамотно та доцільно побудовані програми з курсу «Основний музичний інструмент» (фортепіано). Поступове підвищення складності виучуваного у класі фортепіано матеріалу, його відповідність вимогам музично-педагогічної діяльності у школі, застосування методів заохочення, зокрема, можливість зарекомендувати себе у піаністичних конкурсах серед студентів педагогічних вузів і т. д., іншими словами, професійно-педагогічна спрямованість фортепіанної підготовки є потужним стимулом для виникнення бажання професійного зростання на педагогічній ниві у майбутніх вчителів музики і у зв'язку з цим буде мати позитивний вплив і на формування у них інтересу до музично-педагогічної діяльності.

Вольові зусилля при отриманні вищої музично-педагогічної освіти прикладають у більшості своїй ті студенти, у яких сформований інтерес до педагогічної діяльності. Про цілеспрямованість і результативність цих зусиль яскраво свідчить успішність, зокрема, і у класі фортепіано. Методична обґрунтованість занять і доцільність використання тих чи інших творів у якості навчального репертуару є свідченням наявності професійно-педагогічної спрямованості фортепіанної підготовки, що дозволить студентам не лише оволодіти навичками гри на інструменті на високому професійному рівні, а й подолати труднощі при проходженні практики та сприятиме поглибленню інтересу до педагогічної діяльності.

Інформаційно-пізнавальний компонент включає в себе знання з педагогіки та вікової психології, музично-теоретичні та музично-історичні знання, а також знання з методики музичного виховання.

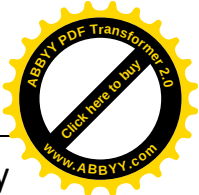
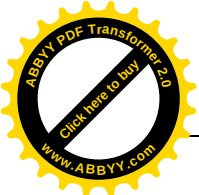
Помилково вважати, що знання, уміння та навички, що засвоюються у рамках фортепіанної підготовки майбутніх вчителів музики не мають ніякого відношення до загальнопедагогічних знань. Якщо фортепіанна підготовка майбутніх вчителів музики не буде у достатній мірі взаємодіяти з психолого-педагогічними дисциплінами, тобто не буде професійно

спрямованою, це буде мати згубний вплив на формування у них інтересу до педагогічної діяльності. У класі фортепіано майбутні вчителі музики окрім отримання суто піаністичних вмінь та навичок також мають змогу вдосконалити свої музично-теоретичні та музично-історичні знання. Важливо, щоб весь цей процес був професійно спрямованим, тобто студент отримував та засвоював саме ті знання, уміння і навички і працював саме над тими творами, що стануть йому у нагоді під час проведення уроків музики у загальноосвітній школі.

Важливою складовою професійної підготовки вчителів музики є їх методична підготовка, зокрема, у рамках курсу «Методика музичного виховання», що вимагає від останніх оволодіння як широким масивом теоретичних знань так і музично-педагогічним репертуаром. Втім, під час занять з фортепіано студентів варто залучати до розбору та виконання цих творів у присутності викладача, адже саме на індивідуальних заняттях є можливість озброїти майбутніх вчителів музики тими виконавськими вміннями і навичками, що будуть найбільш доцільними для педагогічного репертуару як такого і для особливої слухацької аудиторії – дітей. Це дозволить студентам у класі фортепіано вдосконалювати та поглиблювати свої методичні знання а також закріплювати і поповнювати власний багаж музично-педагогічного репертуару, а це, в свою чергу, буде мати позитивний вплив і на формування у них інтересу до педагогічної діяльності.

Формування інтересу до педагогічної діяльності у майбутніх вчителів музики в процесі фортепіанної підготовки видається можливим і ефективним лише за умови активного залучення до цього емоційної сфери особистості майбутніх вчителів музики та їх ціннісних орієнтацій. Так, виховати у майбутніх вчителів музики, приязне відношення, тим паче почуття любові до дітей навряд чи вдасться поза проходженням студентами виробничої практики у загальноосвітніх школах. Стимулом для виникнення такого відношення у майбутніх вчителів музики може бути професійно-педагогічна спрямованість їх фортепіанної підготовки. Впевненість у своїх силах і здатність добре виконати музичний твір у присутності цілого класу школярів та керівників практики дозволить студенту безпосередньо відчувати неповторність кожної окремо взятої особистості учня, врешті-решт, отримати емоційне задоволення від успішності навчально-виховного процесу під власним керівництвом і буде слугувати вагомим підґрунтям для виникнення почуття любові до підростаючого покоління учнівства.

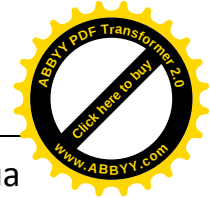
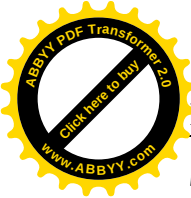

Як відомо, музика є найемоційнішим видом мистецтва. Саме тому у музично-педагогічній діяльності здатність емоційного відгуку на музику набуває особливого значення. Виховувати таку важливу якість у майбутніх вчителів музики варто і на індивідуальних заняттях з фортепіано, адже без цього формування інтересу до педагогічної діяльності не буде ефективним. Формування такої якості, як здатність емоційного відгуку на музику, при підготовці майбутніх вчителів музики на заняттях з фортепіано забезпечує професійно-педагогічна спрямованість цієї підготовки.

Під час здійснення професійної діяльності вчителю музики необхідно постійно слідкувати за перебігом та успішністю здійснення навчально-виховного процесу, а от здобуття таких необхідних у педагогічній діяльності навичок можливе і у класі фортепіано за умови професійної спрямованості цієї підготовки. В свою чергу, формування інтересу до діяльності, що передбачає керівництво групою людей, в даному випадку – класом школярів, видається нам можливим лише за умови якісного, успішного контролю за діяльністю цієї групи (класу).

Здатність до вербальної та виконавської інтерпретації майбутнього вчителя музики є синтетичним вмінням спеціаліста досягати мети педагогічної взаємодії, використовуючи специфічні засоби – поєднання художнього тлумачення авторського задуму у вигляді музичного твору, видозміненого у більшій чи меншій мірі для дитячої аудиторії, і вербальної характеристики музичної мови. Озброїти майбутніх вчителів музики такими вміннями можна шляхом забезпечення професійно-педагогічної спрямованості фортепіанної підготовки. І. Ф. Гажим наголошував, що вчителів музики необхідно навчити тому, щоб їхня інтерпретація творів була спрямована на дитячу аудиторію [2]. Така інтерпретація, на нашу думку, полягає у тому, що вчитель має робити художні образи під час виконання більш контрастними, ніби підкреслюючи ті чи інші засоби музичної виразності та/або робити наголос на певних рядках римованого тексту. У таких умовах необхідно також застосовувати і вербальну (словесну) інтерпретацію – пояснення, заохочення, зауваження, завдання. Оволодіння майбутнім вчителем музики навичками вербальної і виконавської інтерпретації є свідченням того, що майбутній вчитель музики виявляє хист до одержуваної професії та інтерес до неї.

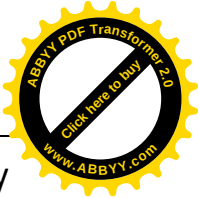
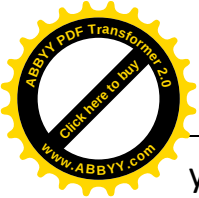
Діяльнісно-комунікативний компонент інтересу до педагогічної діяльності включає у себе музично-виконавські вміння, творчу активність у

музично-педагогічній діяльності та комунікативні вміння. Фортепіанна підготовка майбутніх вчителів музики має бути спрямована і на підвищення рівня виконавської майстерності, і на оволодіння специфічними навичками. Окрім того, така багатогранність фортепіанної підготовки студентів педагогічних вузів має також включати в себе ще одне вкрай важливе завдання – формування інтересу до педагогічної діяльності. Для цього фортепіанна підготовка майбутніх вчителів музики обов'язково має бути професійно спрямованою, тобто включати в себе як вивчення різнохарактерних творів відповідно до індивідуальної програми задля підвищення рівня загальномузичної культури, так і опанування педагогічним репертуаром.

Оскільки музика є одним з видів мистецтва, а мистецтво, в свою чергу, передбачає творчість, творча активність у здійсненні музично-педагогічної діяльності є винятково важливою для вчителя музики. Забезпечення професійно-педагогічної спрямованості фортепіанної підготовки відкриває нові можливості щодо формування цієї якості у майбутніх вчителів музики. Професіоналізація фортепіанної підготовки майбутніх вчителів музики підвищує значущість і роль творчого начала під час здійснення професійної діяльності та суттєво поглиблює інтерес до педагогічної діяльності. Виховувати творчі нахили, збуджувати потяг до творчості необхідно і на заняттях з фортепіано шляхом забезпечення їх професійно-педагогічної спрямованості. Такий підхід передбачає вміння вчителя передавати свої враження від спілкування з творами мистецтва, перебуваючи у педагогічному полі.

Навчально-виховний процес у загальноосвітній школі є активною взаємодією вчителя і учнів, тому його учасники виступають суб'єктами комунікації. Універсальним засобом комунікації на уроці є спілкування. Значущість навичок педагогічного спілкування для вчителя музики важко переоцінити, адже від їх умілого використання залежить успішність всього навчально-виховного процесу. Саме тому комунікативні вміння майбутніх вчителів музики необхідно систематично формувати і під навчання, зокрема, у класі фортепіано. Професійно-педагогічна спрямованість цієї підготовки має враховувати забезпечення вчителя музики всіма комунікативними вміннями і навичками, що можуть знадобитися йому у професійній діяльності у процесі роботи над музичними творами на уроці, адже успішна і результативна комунікація вчителя музики і учнів під час

уроку буде мати неабиякий вплив на формування і поглиблення інтересу до педагогічної діяльності у молодих спеціалістів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арчажникова Л. Г. Теоретические основы профессионально-педагогической подготовки учителя музыки : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / Людмила Григорьевна Арчажникова. – М., 1987. – 36 с.
2. Гажим И. Ф. Взаимосвязь исполнительской и методической подготовки студентов музыкально-педагогического факультета пединститута в исполнительском классе (баян) : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Иван Фёдорович Гажим. – М., 1987. – 17 с.
3. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Евгений Павлович Ильин // Серия: Мастера психологии. – СПб. : Питер, 1-е издание, 2008. – 512 с.
4. Михайлова Т. Б. К вопросу о воспитании профессионально-педагогической направленности студентов / Татьяна Борисовна Михайлова // Проблемы формирования профессионально-педагогической направленности будущего учителя: Темат. сб. науч. тр. – Алма-Ата, 1980. – С. 26–33.
5. Хуррамов З. К. Система формирования профессиональной направленности будущего учителя : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Зулфикор Кучкорович Хуррамов. – Худжанд, 2002. – 22 с.

РЕЗЮМЕ

Р. В. Прокопенко. Профессионально направленная фортепианная подготовка как средство формирования интереса к педагогической деятельности будущих учителей музыки.

Статья посвящена выяснению сущности понятия «профессионально-педагогическая направленность», анализу специфики профессионально направленной фортепианной подготовки будущих учителей музыки, а также определения значимости и эффективности использования такой подготовки в качестве средства формирования интереса к педагогической деятельности.

Ключевые слова: направленность, интерес, фортепианная подготовка.

SUMMARY

P. Prokopenko. Professionally oriented piano training as a form of interest to teaching future teachers of music.

The article is devoted to clarifying the essence of the concept of «professional-pedagogical orientation», analysis of specificity of professionally designed piano training future music teachers, as well as to determine the significance and effectiveness of such training as a means of formation of interest in teaching.

Key words: orientation, interest, piano training.